

บทที่ 2

ทฤษฎี ทบพทวนวรรณกรรม และข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด สมุทรปราการ

2.1 แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาถึงภาระหนี้สินของครัวเรือน ในจังหวัดสมุทรปราการครั้งนี้ ใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับรายได้และการบริโภค ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดหนี้สิน ดังนี้

2.1.1 ทฤษฎีการบริโภคข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Consumption)

คมสัน เจริญวงศ์ (2553) กล่าวว่าทฤษฎีการบริโภคข้ามช่วงเวลาเป็นทฤษฎีที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภคและการออมในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งพัฒนาทฤษฎีมาจากทฤษฎี Hump Saving โดย Irving Fisher และ Roy Harrod (1950) ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคข้ามเวลานี้เริ่มจากความจริงที่ว่า ผู้บริโภคทุกคนจะพยายามเลือกทำการบริโภคเพื่อให้ตนเองได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้บริโภคจะเลือกบริโภคสินค้าในปัจจุบันหรือสินค้าในอนาคต หากต้องการบริโภคสินค้าในอนาคตมากขึ้นก็จำเป็นต้องลดการบริโภคสินค้าในปัจจุบันลง ทำให้มีการออมเพิ่มมากขึ้นหรือสามารถนำเงินไปลงทุนอย่างอื่นได้ หากต้องการบริโภคสินค้าในปัจจุบันมากขึ้นก็จำเป็นต้องลดการบริโภคในอนาคตลงหรือกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

สมมติให้ Utility function ตลอดชีวิตของผู้บริโภคแต่ละคนเป็น Function ของการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาตั้งแต่เวลาปัจจุบัน (ปีที่ 0) จนถึงเวลาที่เสียชีวิต (T) ผู้บริโภคจะต้องตัดสินใจเลือกระดับการบริโภคในแต่ละช่วงเวลาเพื่อจะทำให้ตัวเองมีความพอใจ (Utility) สูงสุดตลอดชีวิต ภายใต้ระดับรายได้คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันที่สามารถทำได้ตลอดชีวิต

$$U = U(C_0, C_1, \dots, C_T)$$

$$\text{st.} \quad \sum_{i=0}^T \frac{C_i}{(1+r)^i} = \sum_{i=0}^T \frac{y_i}{(1+r)^i} \dots\dots\dots(1)$$

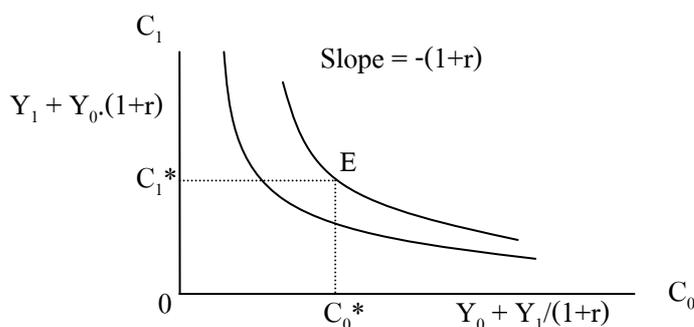
ซึ่ง T คือช่วงเวลาที่มียุติของผู้บริโภคนั้นๆ และจากข้อจำกัดในรายได้แสดงข้างต้น สมมติให้ผู้บริโภคสามารถจัดสรรรายได้ของตนเองข้ามช่วงเวลาได้ สามารถยืมรายได้ในอนาคตมาใช้ได้ แต่ทั้งนี้รายได้รวมตลอดชีวิตคิดในมูลค่าปัจจุบันจะต้องไม่เกินรายได้ที่สามารถทำได้ตลอดชีวิตเมื่อคิดเป็นมูลค่าปัจจุบัน โดย r คือ อัตราคิดลด ซึ่งโดยมากใช้อัตราดอกเบี้ย

ในกรอบของ Overlapping Generation Model แบบง่ายๆ ที่จะช่วยให้สามารถมองภาพการตัดสินใจของผู้บริโภคในการเลือกระดับการบริโภคแต่ละช่วงเวลาได้ดีขึ้น จะสมมติให้ระยะเวลาแบ่งออกเป็นสองเวลา คือ 0 และ 1 ดังนั้นระดับการบริโภคเท่ากับ C_0 และ C_1 โดยรายได้เท่ากับ Y_0 และ Y_1 ที่เกิดขึ้นในเวลา 0 และ 1 ตามลำดับ ดังนั้นสมการอรรถประโยชน์สามารถแสดงใหม่ได้ดังนี้

$$U = U(C_0, C_1, \dots, C_T)$$

$$\text{st.} \quad C_0 + \frac{C_1}{(1+r)} = y_0 + \frac{y_1}{(1+r)} \dots \dots \dots (2)$$

จากสมการ (2) โดยใช้สมการงบประมาณ (Budget Constraint) สร้างเส้นงบประมาณใหม่ได้ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงการตัดสินใจบริโภคข้ามเวลา

ที่มา: เศรษฐศาสตร์มหภาควิเคราะห์

ส่วนความชันของเส้นงบประมาณสามารถหาได้จากสมการที่ (2) ที่สามารถนำมาเขียนใหม่ได้เป็น

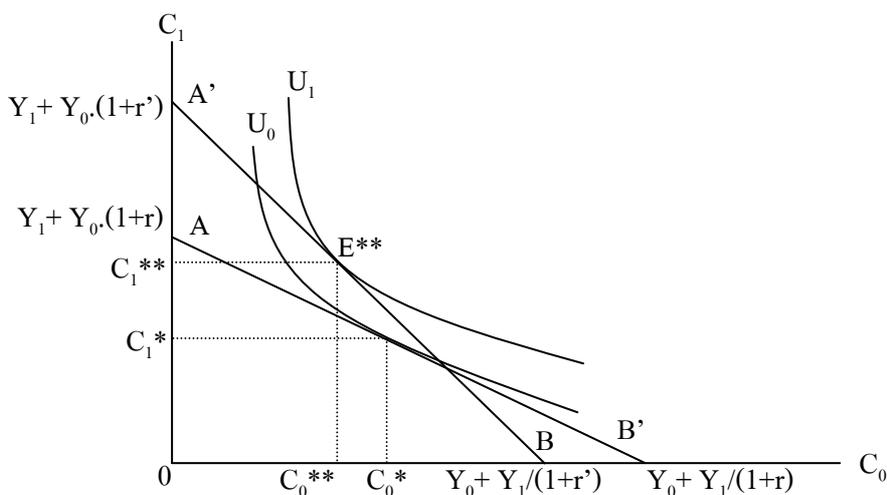
$$Y_1 - C_1 = -(1+r)(Y_0 - C_0) \dots \dots \dots (3)$$

ค่าความชันของเส้นงบประมาณก็คือ $dC_1 / dC_0 = -(1+r)$ ซึ่งหมายถึง ถ้าผู้บริโภคยอมลดการบริโภคของตนเองลง 1 บาท ในปี 0 (C_0 ลดลง 1 บาท) เขาสามารถที่จะเพิ่มการบริโภคในปีที่ 1 (C_1) เท่ากับ $(1+r)$ ซึ่งก็คือเงินต้นบวกด้วยดอกเบี้ย

กำหนดให้ฟังก์ชันของอรรถประโยชน์มีลักษณะเป็น Convex หรือสมมติให้อัตราการทดแทนของความพอใจในหน่วยสุดท้ายของการบริโภค C_1 และ C_0 ลดลง (Diminishing Rate of Marginal Utility) และจากข้อกำหนดของความพอใจสูงสุดที่ความชันของเส้นอรรถประโยชน์

1) การเปลี่ยนแปลงของ r ตัวการตัดสินใจการบริโภค

การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยจะส่งผลต่ออัตราการทดแทนระหว่างการบริโภคในปัจจุบันในเทอมของการบริโภคในอนาคตสูงขึ้นหรือต้นทุนในการบริโภคในอนาคตถูกลงเมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน ดังนั้นผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะเลื่อนการบริโภคจากปัจจุบันไปสู่อนาคตมากขึ้น (ภาพที่ 2.2)

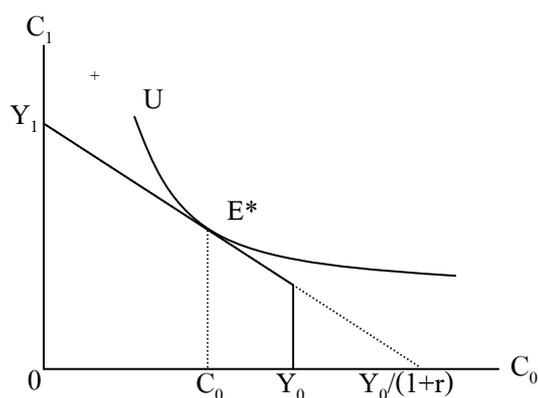

ภาพที่ 2.2 แสดงการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยต่อการตัดสินใจการบริโภคข้ามเวลาที่มา: เศรษฐศาสตร์มหภาควิเคราะห์

จากภาพที่ 2.2 อัตราดอกเบี้ยที่สูงขึ้นจะทำให้ความชันของเส้นงบประมาณ $-(1+r)$ สูงขึ้นจากเส้น AB เป็น $A'B'$ การบริโภคที่จุดดุลยภาพใหม่จะอยู่ที่ E^{**} คือ C_0^{**} และ C_1^{**} ตามลำดับ โดยการบริโภคในปัจจุบันจะลดลงจาก C_0 ไปสู่ C_0^* และการบริโภคในอนาคตเพิ่มขึ้นจาก C_1 เป็น C_1^* ความพอใจสูงขึ้นจากเส้น U_0 เป็น U_1

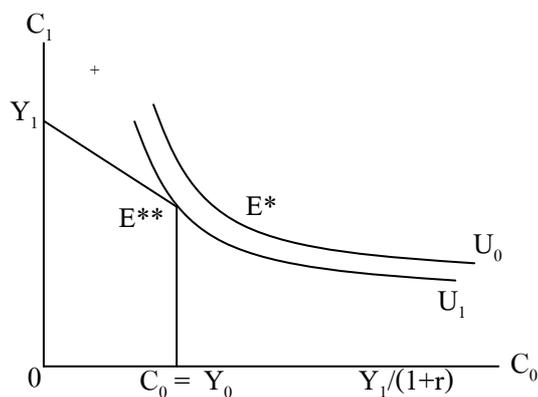
2) การกำหนดการกู้ยืมเงินในอนาคต

ตั้งแต่นั้นของการตัดสินใจบริโภคของผู้บริโภคในแต่ละช่วงเวลา สมมติให้ผู้บริโภคสามารถกู้ยืมเงินของตนในอนาคตมาบริโภคในปัจจุบันได้ในอัตราดอกเบี้ย r แต่ถ้าผู้บริโภคไม่สามารถกู้ยืมเงินของตนในอนาคตหรือจากแหล่งใดๆ มาบริโภคได้ อาจจะกระทบต่อการตัดสินใจการบริโภคภายใต้ความพอใจสูงสุดได้

ภาพที่ 2.3 แสดงการกำหนดห้ามกู้ยืมเงินในอนาคต

ที่มา: เศรษฐศาสตร์มหภาควิเคราะห์

ภาพที่ 2.4 แสดงจุดดุลยภาพการบริโภค

ที่มา: เศรษฐศาสตร์มหภาควิเคราะห์

จากภาพที่ 2.3 การกำหนดห้ามกู้ยืมเงินในอนาคตจะไม่กระทบต่อการตัดสินใจต่อการบริโภคของผู้บริโภคได้ เนื่องจากในปีที่ 0 ผู้บริโภคยังมีรายได้ (C_0) มากกว่าการบริโภคที่ผู้บริโภค

ตัดสินใจเลือกบริโภคเมื่อปีที่ 0 (C_0) ดังนั้นความพอใจจะเท่ากับ U_0 สำหรับในภาพที่ 2.4 จุดดุลยภาพของการบริโภค C_0 , C_0^* และ C_0^* ทำให้ C_0^* มากกว่า Y_0 หมายถึงว่าในปีที่ 0 ผู้บริโภคมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการบริโภค ดังนั้น จะต้องลดการบริโภคในปีที่ 0 ลงมาเท่ากับรายได้ ทำให้จุดดุลยภาพการบริโภคข้ามเวลาเปลี่ยนจากจุด E^* เป็น E^{**} โดยการบริโภคในปีที่ 0 เท่ากับรายได้ในปีเดียวกันทำให้ความพอใจลดลงจาก U_0 เป็น U_1

ทฤษฎี Intertemporal Consumption ของ Irving Fisher เน้นความสำคัญของการบริโภคในช่วงระยะเวลาต่างๆ ถ้าหากต้องการบริโภคในอนาคตมากขึ้นก็ต้องลดการบริโภคในปัจจุบันน้อยลง ทำให้เกิดการออมสามารถปล่อยสินเชื่อบริโภคได้ แต่ถ้าหากต้องการบริโภคในปัจจุบันมากกว่าในอนาคตก็ต้องลดการบริโภคในอนาคตให้น้อยลงทำให้เงินออมต่ำลง ถ้าหากเงินออมต่ำลงหรือหมดไป ผู้บริโภคจำเป็นต้องขายสิ่งของที่มีค่าหรือกู้ยืม เพื่อนำเงินมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการในการบริโภค ทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา

2.1.2 สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ (Absolute income hypothesis)

กรรณิการ์ (2552) กล่าวว่า Keynes ได้เขียนทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้สัมบูรณ์ ในปี ค.ศ. 1936 โดยอธิบายพฤติกรรมการบริโภคโดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า จากการวิเคราะห์ตามทฤษฎีจิตวิทยาขั้นพื้นฐานบวกกับการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ พบว่าโดยทั่วไปบุคคลจะบริโภคเพิ่มขึ้นต่อเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น แต่การบริโภคที่เพิ่มขึ้นนั้นจะน้อยกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น และยังคงพบอีกว่าเมื่อระดับรายได้ของบุคคลสูงขึ้น บุคคลจะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้ลดลง นั่นคือค่าการบริโภคเฉลี่ย (Average propensity to consume : APC) ลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าระดับรายได้ต่ำลง บุคคลกลับจะบริโภคในสัดส่วนที่มีต่อรายได้สูงหรือค่าการบริโภคเฉลี่ย (Average propensity to consume : APC) สูง เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะ ณ ระดับรายได้ต่ำนั้น การจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว ย่อมมีความสำคัญและจำเป็นเหนือกว่าการออม แสดงว่าบุคคลจะออมมากขึ้นก็ต่อเมื่อ ตัวเองและครอบครัวมีปัจจัยพื้นฐานได้รับการบำบัดอย่างเพียงพอแล้วเท่านั้น

ต่อมานักเศรษฐศาสตร์กลุ่มเคนส์ได้นำมาวิเคราะห์ขยายความออกไปเพื่ออธิบายฟังก์ชันการบริโภคระยะสั้นและระยะยาวว่า เส้นฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนขึ้นไปทั้งเส้นได้ด้วยเหตุผลหลายประการ เหตุผลหนึ่งอาจเกิดจากการอพยพของประชาชนชนบทมาสู่เมือง โดยสภาพแวดล้อมของเมืองทำให้คนที่อยู่ในเมืองมีสัดส่วนการบริโภคเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้สูงกว่าคนที่อาศัยในชนบท ดังนั้นการอพยพของผู้บริโภคจากชนบทมาสู่ตัวเมืองจึงมีแนวโน้มในการเพิ่มปริมาณการบริโภคเป็นส่วนรวม ทั้งๆ ที่รายได้ของประชาชนไม่ได้เพิ่มขึ้นแม้แต่น้อย การโฆษณา

คงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่กระตุ้นให้มีการบริโภครวมมากขึ้นทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น (กรรณิการ์, 2552)

นอกจากนี้ กรรณิการ์ (2552) ให้ความเห็นว่ากรณีที่เส้นฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้นเลื่อนสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ก็เพราะว่าประเทศชาติมีสินทรัพย์มากขึ้น ความหมายของสินทรัพย์ (wealth) ของ James Tobin จำกัดสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง (liquid asset) เช่น เงินสด เงินฝากธนาคาร และพันธบัตรเงินฝาก เป็นต้น ถ้าสินทรัพย์สภาพคล่องเหล่านี้มีมูลค่าสูงขึ้นย่อมทำให้ประชาชนบริโภครวมมากขึ้น แต่ทั้งนี้ปัจจัยอื่นๆ ต้องไม่เปลี่ยนแปลง ในเมื่อสินทรัพย์และรายได้ต่างสูงขึ้น ทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น และเป็นเหตุผลพอเพียงที่จะอธิบายว่าทำไม APC จึงมีค่าค่อนข้างคงที่เมื่อเวลาผ่านไป

ภายใต้สมมติฐานรายได้สัมบูรณ์นั้น การบริโภคถูกกำหนดโดยรายได้ที่ผู้บริโภคได้รับในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้นความสัมพันธ์พื้นฐานระหว่างการบริโภคและรายได้ตามทฤษฎีนี้จึงเป็นความสัมพันธ์ในระยะสั้น หนึ่งข้อสรุปของสมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ตรงกับคุณสมบัติของเส้นฟังก์ชันการบริโภคในระยะสั้น นั่นคือค่า APC จะลดลงเมื่อรายได้สูงขึ้น แต่ไม่ตรงกับคุณสมบัติของฟังก์ชันการบริโภคในระยะยาว เพราะในระยะยาวนั้น APC เกือบจะมีค่าคงที่หรือเพิ่มสูงขึ้นเล็กน้อยเท่านั้น นักเศรษฐศาสตร์เคนส์ได้ให้เหตุผลหลายอย่างที่สามารรถนำมาอธิบายปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ เช่น

ก) เมื่อประชาชนมีความร่ำรวยมากขึ้น จะมีแนวโน้มใช้จ่ายในการบริโภคในสัดส่วนที่สูงขึ้นกว่าเดิมในทุกระดับรายได้ นั่นคือ เส้นฟังก์ชันการบริโภคจะเลื่อนสูงขึ้น

ข) ในระยะยาวนั้น จะมีการอพยพจากประชาชนในชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง และโดยทั่วไปแล้วแนวโน้มการบริโภคของคนในเมืองมักสูงกว่าคนในชนบท ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของประชากรจึงทำให้เส้นฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้น

ค) ในระยะยาวนั้น สัดส่วนของคนสูงอายุในประชากรมีมากขึ้น และเนื่องจากการบริโภคต่อบุคคลของกลุ่มคนในวัยนี้ลดลงช้ากว่ารายได้ต่อบุคคล ดังนั้นเส้นฟังก์ชันการบริโภคจึงมีแนวโน้มที่จะเลื่อนสูงขึ้น เมื่อจำนวนคนในกลุ่มผู้สูงอายุนี้ได้กลายเป็นสัดส่วนที่สูงขึ้นของประชากรทั้งประเทศ

ง) ในระยะยาวนั้น ได้มีสินค้าอุปโภคบริโภคเกิดขึ้นมากมาย และมีจำนวนมากขึ้นทุกทีซึ่งประชากรในฐานะผู้บริโภคได้รับแรงกระตุ้นจากการโฆษณาสินค้าว่า สินค้าที่เกิดขึ้นใหม่นั้นเป็นสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ดังนั้น ฟังก์ชันการบริโภคจึงเลื่อนสูงขึ้น

จ) ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้ฟังก์ชันการบริโภคเลื่อนสูงขึ้นทั้งสิ้น การบริโภคที่เพิ่มขึ้นตามเหตุผลดังกล่าวนี้ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และการบริโภคเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างคงที่ แม้ว่ารายได้จะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปก็ตาม

ฉ) ฉะนั้นเราสามารถนำมาเขียนความสัมพันธ์ระหว่างการบริโภค และรายได้ในรูปของสมการการบริโภคระยะสั้น ได้ดังนี้

$$C_r = a + bY_r$$

โดยที่ C_r = การบริโภคที่แท้จริง (real consumption expenditure)

Y_r = รายได้สุทธิที่แท้จริง (real disposable income)

จากสมการการบริโภคในสมมติฐานรายได้สัมบูรณ์ สามารถหาสมการการออมได้ ดังนี้

จาก $C = a + bY$; $0 < b < 1$

และ $Y = C + S$

จะได้ $S = -a + (1-b)Y$

$$APS = S = \frac{-a}{Y} + \frac{(1-b)}{Y}Y$$

นั่นคือ การออม (S) ขึ้นกับรายได้ มีค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม (Marginal propensity to save : MPS) เท่ากับ (1-b) และค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average propensity to save : APS) คือ $\frac{S}{Y}$ ซึ่งเมื่อรายได้เพิ่มขึ้นค่าความโน้มเอียงในการออมจะเพิ่มขึ้นโดยที่ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออมจะน้อยกว่าค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม

ปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

กรรณิการ์ (2552) รายงานไว้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคมามากที่สุด คือ รายได้ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันในแนวคิดของรายได้ว่าเป็นรายได้ประเภทใด แต่ข้อสรุปส่วนใหญ่ คือ การบริโภคจะถูกกำหนดโดยรายได้เป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการบริโภค เช่น

1) ความมั่งคั่งหรือสินทรัพย์ (Wealth) ซึ่งอิทธิพลของทรัพย์สินที่มีต่อการบริโภคมีการอธิบายจากทฤษฎีช่วงอายุขัย แม้ว่าทฤษฎีรายได้ถาวรจะไม่ปรากฏตัวแปรทางทรัพย์สินมาอย่างเด่นชัดในฟังก์ชันการบริโภค แต่ Friedman ได้อธิบายว่า รายได้ถาวรเป็นรายได้ที่สามารถนำมาบริโภคได้โดยไม่กระทบต่อฐานะทรัพย์สิน ดังนั้น ทรัพย์สินจึงถือว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

2) จำนวนสินค้าคงทนถาวรที่บุคคลมีอยู่ เช่น รถยนต์ ตู้เย็น โทรทัศน์ ถ้าบุคคลมีสินค้าประเภทคงทนถาวรอยู่เป็นจำนวนมาก โอกาสที่จะซื้อหาใหม่ก็มีน้อย เพราะสินค้านี้มีอายุการใช้งานยาวนาน แต่ถ้าบุคคลมีสินค้าประเภทคงทนถาวรอยู่จำนวนน้อยจึงมีแนวโน้มที่จะซื้อหาใหม่มากขึ้น

3) การคาดคะเนเกี่ยวกับราคาสินค้าในอนาคต ถ้าผู้บริโภคคาดว่าปริมาณสินค้าจะขาดแคลนหรือคาดว่าราคาสินค้าจะสูงขึ้น ผู้บริโภคจะพากันซื้อสินค้ามากักตุนไว้มากขึ้น แต่ถ้าผู้บริโภคคาดว่าปริมาณสินค้าจะล้นตลาดหรือคาดว่าราคาสินค้าจะลดลงแล้ว ผู้บริโภคจะชะลอการซื้อไว้โดยรอให้ราคาลดลงถึงที่สุดก่อนจึงจะซื้อ

4) อัตราดอกเบี้ย (Interest) นักเศรษฐศาสตร์สำนัก Classic เชื่อว่าเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นจะเป็นแรงจูงใจให้มีการออมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้การบริโภคลดลง

5) การคาดคะเนเกี่ยวกับรายได้ในอนาคต ถ้าผู้บริโภคคาดคะเนว่ารายได้ในอนาคตของเขาจะสูงขึ้น ผู้บริโภคมีแนวโน้มจะใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้น เก็บออมน้อยลงโดยหวังว่ารายได้ที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตจะสามารถชดเชยการออมที่ต่ำลงในปัจจุบันได้ แต่ถ้าผู้บริโภคคาดว่าในอนาคตเขาจะมีรายได้ลดลงหรือไม่มียาได้แล้ว ผู้บริโภคจะลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคโดยเตรียมเก็บออมเงินเพิ่มขึ้นเพื่อจะไม่ให้เดือดร้อนในอนาคต

6) ระดับราคาและภาวะเงินเฟ้อ ถ้ารายได้ตัวเงิน (Nominal Income) และระดับราคามีอัตราเพิ่มขึ้นเท่ากัน ทำให้รายได้แท้จริงมีระดับคงเดิมแล้ว การบริโภคแท้จริงก็จะไม่เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมดังกล่าวมีสมมติว่าผู้บริโภคไม่ถูกหลอกด้วยภาพลวงตาของเงิน หากผู้บริโภคมีภาพลวงตาของเงินแสดงว่าผู้บริโภคจะยึดมูลค่าตัวเงินเป็นหลัก โดยมิได้สนใจอำนาจซื้อหรือค่าที่แท้จริงของเงิน

7) รสนิยมของผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคมีรสนิยมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของการชอบหรือไม่ชอบและชอบมากขึ้นหรือน้อยลง ทำให้การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

8) การเลียนแบบในการบริโภค โดยทั่วไปแล้วผู้บริโภคมักเอาอย่างหรือทำตามอย่างผู้อื่นในการบริโภคเสมอ ดังนั้น ถ้าผู้บริโภคมีโอกาสอยู่ใกล้ชิดหรือเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นแล้ว ย่อมจะเอาอย่างในการบริโภค

2.1.3 สมมติฐานวัฏจักรชีวิต

ไพรัช (2550) กล่าวว่า แนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุของการก่อหนี้สินของครัวเรือน ซึ่งในบางภาวะครัวเรือนต้องการการกู้ยืมเงิน เพื่อรักษาระดับการใช้จ่ายของครัวเรือนไม่ให้ผันผวน และเพื่อรักษาระดับการอุปโภคและบริโภค ในขณะที่มีรายได้ไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย (Income Shortfall) แต่คาดว่ารายได้จะปรับลดเพียงระยะสั้นเท่านั้นและจะสามารถชำระหนี้ได้

ในอนาคตเมื่อระดับรายได้ปรับสูงขึ้น หลักการนี้เป็นไปตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ Rational Expectations Permanent Income Hypothesis ที่ครัวเรือนจะเลือกการบริโภคโดยคำนึงจากรายได้ระยะยาว (Permanent Income) มิใช่ระดับรายได้ในช่วงใดช่วงหนึ่งเท่านั้น

ไพรัช (2550) กล่าวว่า สมมติฐานวัฏจักรชีวิต (Life Cycle Hypothesis) ได้อธิบายว่า ในช่วงวัยหนุ่มสาว หรือวัยทำงาน ครัวเรือนจะมีรายได้รวมถึงสินทรัพย์สะสมอยู่ในระดับต่ำ โดยครัวเรือนคาดว่าในอนาคตรายได้จะปรับตัวสูงขึ้น ดังนั้นครัวเรือนจะมีความประสงค์ในการก่อหนี้สินเพื่อรักษาระดับการอุปโภคและบริโภค โดยการก่อหนี้ภายหลังเมื่อครัวเรือนมีอายุมากขึ้น และมีรายได้มากกว่ารายจ่าย ทำให้ครัวเรือนสามารถชำระหนี้สินรวมทั้งสะสมรายได้ส่วนเกินในรูปของเงินออมได้ ทฤษฎีดังกล่าวจึงอธิบายได้ว่าระดับหนี้สินจะเปลี่ยนแปลงตามระดับอายุของสมาชิกครัวเรือน โดยระดับหนี้จะเพิ่มสูงขึ้นจนถึงช่วงอายุหนึ่งเนื่องจากรายได้ยังต่ำกว่าการบริโภค และหนี้เริ่มลดระดับลงมาเมื่อรายได้สูงขึ้นตามอายุจนครัวเรือนสามารถมีเงินออมได้ ท้ายสุดหลังเกษียณอายุ รายได้จะลดลงอีกครั้งทำให้ระดับเงินออมของครัวเรือนลดลงในที่สุด

อย่างไรก็ตาม การก่อหนี้ของครัวเรือนจะไม่จำเป็นต้องเป็นปัญหาเสมอไป เนื่องจากการชี้ให้เห็นถึงความจำเป็น และภาวะในบางช่วงที่ครัวเรือนจำเป็นต้องรักษาระดับการใช้จ่ายของครัวเรือน เช่น ในช่วงเปิดเทอม ครัวเรือนจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาสูงกว่าปกติ จากค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือ ค่าเสื้อผ้า ครัวเรือนอาจมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินมาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดังกล่าว ขณะเดียวกันครัวเรือนควรคำนึงถึงระดับหนี้สินต่อรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น เพราะจะทำให้ครัวเรือนมีความอ่อนไหว และเปราะบางมากขึ้นต่อบริษัทเสี่ยงต่างๆ เช่น สภาพการจ้างงานในอนาคต การไม่มีงานทำ เป็นต้น

2.2 การทบทวนวรรณกรรม

สิทธิเนตร ช้างเผือก (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่องภาระหนี้ต่างประเทศในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่กำหนดการก่อหนี้ต่างประเทศของไทย และผลกระทบของหนี้ต่างประเทศต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยศึกษาจากข้อมูลทศนิยมรายปี พ.ศ. 2523-2548 และสร้างแบบจำลองทางเศรษฐมิติ เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของหนี้ต่างประเทศกับอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ต่างประเทศกับปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดโดยใช้วิธี Cointegration และ Error Correction Model ผลการศึกษาพบว่าเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ในระยะยาวของสมการปัจจัยที่กำหนดการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในระยะยาวกับการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ทุนสำรองระหว่างประเทศ การส่งออก การนำเข้า รายจ่ายภาครัฐบาล อัตราแลกเปลี่ยน และอัตราดอกเบี้ยในตลาดโลก และความสัมพันธ์ในระยะยาวของสมการหนี้ต่างประเทศกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ระยะยาวกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้แก่ ปัจจัยทุน กำลังแรงงาน การส่งออก รายจ่ายภาครัฐ และการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศ

ยงยุทธ สอนไม้ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำนายทหารประทวน กองพลทหารราบที่ 3 กับการลดภาระหนี้สินครัวเรือน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการมีหนี้สินครัวเรือนของนายทหารประทวน กองพลทหารราบที่ 3 การศึกษาใช้การวิจัยในแนวทางเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เจาะลึก และแนวทางเชิงปริมาณ ได้แก่ การวิจัยเชิงสำรวจ และวิจัยเชิงทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงสำรวจเป็นแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณปกติ ส่วนการวิจัยเชิงทดลองใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนายทหารประทวนกองพลทหารราบที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรบริโภคนิยม กลุ่มเพื่อน การขาดภาวะผู้นำ และรายได้ มีผลต่อภาระหนี้สินครัวเรือนของนายทหารประทวนกองพลทหารราบที่ 3 นายทหารประทวนที่เข้าร่วมการฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำ มีสภาวะผู้นำ ซึ่งประเมินจากความรู้และเจตคติสูงกว่านายทหารประทวนที่ไม่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และนายทหารที่ผ่านการฝึกอบรมพัฒนาภาวะผู้นำเมื่อประเมินผลการฝึกอบรมในระยะเวลา 3 และ 6 เดือน มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และลดภาระหนี้สินลง แตกต่างจากก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในด้านการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ควรมุ่งเน้นแก้ไขที่ตัวบุคคลเป็นหลัก เพราะหนี้สินจะเกิดขึ้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง หากคิดและวิเคราะห์ปัญหาหนี้สินได้อย่างเป็นระบบแล้ว ก็จะสามารถแก้ไขหนี้สินได้ด้วยตนเอง

เมรีนา ปลัมปัญญา (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่องความต้องการสินเชื่อและภาระหนี้สินของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความต้องการสินเชื่อและภาระหนี้สินของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีเชิงปริมาณและคำนวณค่าสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เอส พี เอส เอส/พีซี พลัส เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยกับทฤษฎีวัฏจักรชีวิต ที่กล่าวว่าในช่วงต้นของชีวิตบุคคลจะทำได้เป็นผู้ยืม ในช่วงกลางของชีวิตบุคคลจะออมทรัพย์เพื่อชดเชยใช้หนี้เดิมและเก็บเงินไว้สำหรับใช้จ่ายเมื่อเข้าสู่ช่วงปลายของชีวิต และในช่วงปลายของชีวิตบุคคลจะใช้เงินออมที่ได้เก็บไว้ในช่วงกลางของชีวิตนั้น ผลการศึกษาพบว่าทฤษฎีนี้ไม่สอดคล้องกับสถานะที่เป็นจริงหรือใช้ไม่ได้กับกลุ่มครูของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ เพราะพบว่าครูมีการออมน้อยมาก ตัวเลขการเป็นหนี้จะค่อยๆ เพิ่มขึ้นตามอายุ ระดับตำแหน่ง และระดับรายได้ โดยพบว่าครูระหว่างอายุ 50-54 ปี มีตำแหน่งอยู่ในระดับ 7 ที่มีรายได้ต่อครอบครัวมากกว่า 500,000 บาท ต่อปี (รวมทั้งรายได้อันเกิดจากผลการกู้ยืมเงินมาลงทุน) จะเป็นหนี้มากที่สุด

เกษดา สุทธิรัตน์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์สถานะหนี้สินและการกระจายหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสถานะหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกร ดัชนีการกระจายหนี้สินและดัชนีการกระจายรายได้ ภายใต้สถานะก่อนและหลังมีนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับรากหญ้า ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ และใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) เป็นดัชนีชี้วัดการกระจายหนี้สินและแสดงระดับการกระจายหนี้สินด้วยภาพเส้นโค้งลอเรนซ์ (Lorenz Curve) ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับรากหญ้าของรัฐบาลส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น 2,000-3,000 บาท ต่อเดือนต่อครัวเรือน ในขณะที่หนี้สินก็เพิ่มขึ้น 20,000-30,000 บาทต่อครัวเรือน เนื่องมาจากที่ครัวเรือนเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้นนั่นเอง จากข้อมูลรวมแสดงให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลงในการกระจายหนี้สิน ซึ่งไม่เท่าเทียมกันมากขึ้น ภายหลังจากดำเนินนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจระดับรากหญ้าของรัฐบาล แสดงให้เห็นว่านโยบายของรัฐดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในรายได้และหนี้สินมากขึ้น แทนที่จะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำดังกล่าว

คมสัน เจริญวงศ์ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องการวิเคราะห์ภาระหนี้สินของครัวเรือนในเขตอำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาระหนี้สินของครัวเรือนและปัจจัยที่มีผลต่อการมีหนี้สินของครัวเรือน รวมทั้งอุปสรรคในการชำระหนี้สิน ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มาจากแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เครื่องมือทางสถิติทั้งค่าความถี่ ร้อย

ละ วิธีการแบบจำลองโลจิสต์ (Logit model) รวมทั้งการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีต่อโอกาสการมีหนี้ของครัวเรือนในกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่มีภาระหนี้สินทั้งหมด 346 ครัวเรือน ส่วนใหญ่มีจำนวนหนี้สินระหว่าง 50,001-100,000 บาท มีระยะเวลาในการกู้ยืม 1 ปี แหล่งเงินกู้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) โดยมีวัตถุประสงค์ในการกู้ยืม เพื่อทำบุญหรืองานกุศลต่างๆ ส่วนครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สิน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนต่ำ จากการทดสอบโดยใช้แบบจำลองโลจิสต์ (Logit Model) พบว่า อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายจ่าย และจำนวนเงินออม มีผลต่อโอกาสการมีหนี้สินของครัวเรือนหรือไม่มีหนี้สินของครัวเรือน และเมื่อทดสอบหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้ Chi-Square พบว่า อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนบุตร จำนวนที่ดินทำกิน รายได้เฉลี่ยต่อปี จำนวนเงินออม มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อเสนอแนะทางในการแก้ไขปัญหาภาระหนี้สินของครัวเรือนก็คือการปฏิบัติตามแนวพระราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ปิยรัตน์ พรหมงาม (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้สินของครอบครัวพนักงานนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหนี้สินของครอบครัวพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้สินของครอบครัวพนักงานในนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มาจากแบบสอบถาม โดยนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่าครอบครัวพนักงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีหนี้สินร้อยละ 81.9 ไม่มีหนี้สินร้อยละ 18.1 ค่าเฉลี่ยของจำนวนหนี้สินของครอบครัวเท่ากับ 207,795.99 บาท ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้สิน พบว่าครอบครัวพนักงานมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 22,865.87 บาท รายจ่ายของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 15,673.64 บาท มีการใช้บัตรเครดิตน้อยกว่าไม่ใช้บัตรเครดิต สาเหตุส่วนใหญ่ที่ใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิตเพราะสามารถซื้อสินค้าได้ก่อนแล้วชำระภายหลัง และพบว่าส่วนใหญ่สามารถจ่ายคืนตามจำนวนที่เรียกเก็บ มีการวางแผนการใช้จ่ายในแต่ละเดือนอยู่ในระดับน้อย การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ครอบครัวมีอัตราการพึงพิงมากกว่าครอบครัวที่ไม่มีอัตราการพึงพิง สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้สินที่สามารถพยากรณ์หนี้สินของครอบครัวพนักงานได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 คือการใช้จ่ายผ่านบัตรเครดิต รายได้ของครอบครัวและรายจ่ายของครอบครัว

ปาริชาติ พงษ์แขก (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่องการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนในทัศนะของประชาชนในชุมชน เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนะของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนและเพื่อเปรียบเทียบทัศนะของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีอาชีพและรายได้แตกต่างกันเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) การหาค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Mean) การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าไค (Chi-square Test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ดังนี้

ประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย มีอายุ 36-45 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้างและครอบครัวมีรายได้ 5,000-10,000 บาทต่อเดือน โดยมีทัศนะว่าสาเหตุของการมีหนี้ของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มากที่สุด คือนำไปใช้จ่ายบริโภคในครัวเรือน วิธีแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนโดยรัฐบาลที่ดำเนินการมากที่สุด คือนำหนี้นอกระบบเข้ามาอยู่ในระบบธนาคาร นโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลมีความสำคัญ และกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลที่เหมาะสมมากที่สุด คือการโอนหนี้นอกระบบเข้าในระบบธนาคารของรัฐ ส่วนความพึงพอใจเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคของประชาชนของรัฐบาลมากที่สุด คือ การเจรจาโอนหนี้นอกระบบเข้าในระบบธนาคารของรัฐ ส่วนความเห็นว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาล ดังนี้ คือ นโยบายของรัฐบาลขาดความชัดเจนในด้านระยะเวลาดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหา ขาดการประเมินผลการแก้ปัญหาในระยะยาว งบประมาณสำหรับใช้แก้ปัญหาไม่เพียงพอ และประชาชนขาดความเชื่อมั่นว่ารัฐบาลจะแก้ปัญหาได้ ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาล คือ ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษา ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ควรอนุมัติงบประมาณให้รวดเร็วกว่านี้ ประชาชนควรชำระหนี้ให้ตรงตามเวลา ควรให้ความสนใจมากขึ้น ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบมากขึ้น เพราะถ้ารัฐบาลทำให้เห็นภาพชัดเจนของนโยบายประชาชนจะเกิดความเชื่อมั่น รัฐบาลควรดึงจุดความสนใจให้เป็นหนี้ในระบบมากกว่าหนี้นอกระบบเพื่อการดูแลควบคุม และพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ควรให้บริการแบบเป็นกันเองมากขึ้น

ประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุในการเป็นหนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ คือ เพื่อใช้จ่ายบริโภคในครัวเรือน ชำระค่าเล่าเรียนบุตร ชำระหนี้เดิม และซื้อสินค้าราคาผ่อน

ทางด้านทัศนะเกี่ยวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ คือ การแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลมีความสำคัญ เชื่อถือได้ มีความเหมาะสม มีความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ทางด้านทัศนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ ดังนี้ คือ การโอนหนี้นอกระบบเข้าในระบบธนาคารของรัฐ และการฟื้นฟูให้ลูกหนี้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทางด้านความพึงพอใจในวิธีการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาลแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ ดังนี้ คือ เจริญปรับโครงสร้างหนี้กรณีหนี้ในระบบ

ประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่มีอาชีพแตกต่างกันมีทัศนะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนของรัฐบาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .05$ คือทำให้มีเงินใช้จ่ายฟุ่มเฟือยขึ้น สาเหตุในการเป็นหนี้ คือ เพื่อใช้จ่ายบริโภคในครัวเรือน ชำระค่าเล่าเรียนบุตร ลงทุนประกอบอาชีพ ชำระหนี้เดิม และซื้อสินค้าราคาผ่อน

พิชัย ลิขิตนันทดำรงค์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาภาวะหนี้สินของสมาชิกโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชีวิตครูจังหวัดสกลนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะหนี้สินของสมาชิกโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาชีวิตครูจังหวัดสกลนคร ตลอดจนหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะทางด้านสังคม และคุณลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มาจากแบบสอบถาม โดยนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปสำหรับสังคมศาสตร์ (Statistical Package for Social Sciences for Windows) หรือ SPSS การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้สถิติไค - สแควร์ (Chi - Square Test) และสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบ แครมเมอร์ - วี (Cramer Coefficient V) ผลการศึกษาพบว่าข้าราชการครูเป็นผู้ที่มีภาวะหนี้สินทุกคน และมีภาวะหนี้สินเป็นจำนวนโดนเฉลี่ยสูงมาก โดยพบว่าการใช้ไปของหนี้สินและจำนวนใช้ไปของหนี้สินมากที่สุด คือ การซื้อหรือสร้างที่อยู่อาศัย รองลงมาคือการนำเงินไปใช้หนี้บุคคลทั่วไป การนำเงินไปลงทุนเพื่อทำอาชีพเสริม การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางสังคม และคุณลักษณะทางเศรษฐกิจกับแหล่งหนี้และจำนวนหนี้ พบว่า อายุ อายุราชการ สถานภาพการสมรส อาชีพคู่สมรส จำนวนคนในครัวเรือน ระดับเงินเดือน รายจ่ายในครอบครัว/เดือน รายได้คู่สมรส/เดือน และรายได้เสริม/เดือน มีความสัมพันธ์กับภาวะหนี้สินรวม จากทุกแหล่งหนี้ เป็นเพราะข้าราชการครูส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ประจำจากเงินเดือน รายได้เสริมจากการทำงานประจำมีค่อนข้างน้อย ปัจจุบันภาวะค่าครองชีพสูงขึ้น ทำให้คู่รายได้และรายจ่ายของข้าราชการครูไม่สมดุลกัน จึงเกิดการกู้ยืมขึ้น ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางสังคม และ

คุณลักษณะทางเศรษฐกิจกับการใช้ไปของหนี้สินและจำนวนใช้ไปของหนี้สิน ได้แก่ การนำไปใช้หนี้บุคคลทั่วไป การซื้อหรือสร้างที่อยู่อาศัย การนำเงินไปลงทุนเพื่อทำอาชีพเสริม การนำเงินไปใช้จ่ายค่าเครื่องอำนวยความสะดวกตามสมัยนิยม การนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน การนำเงินไปใช้จ่ายเรื่องอบายมุข การนำเงินไปใช้จ่ายในงานประเพณี และการนำเงินไปใช้จ่ายเพื่อการศึกษาพัฒนาตนเองและบุตร ผลการศึกษาปรากฏว่า คุณลักษณะทางสังคมและคุณลักษณะทางเศรษฐกิจ ของข้าราชการครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับภาวะหนี้สินที่เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สาวดี รัชศิริ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาสาเหตุการค้างชำระหนี้ และแนวทางแก้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดพังงา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการก่อหนี้ของสมาชิก สาเหตุที่ก่อให้เกิดการค้างชำระหนี้ และแนวทางในการแก้ปัญหา โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test, F-test และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีเชฟเฟ ผลการศึกษาพบว่าลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.49 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 34.57 สถานภาพสมรสร้อยละ 84.36 มีการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (ป.4-ป.7) ร้อยละ 53.09 โดยส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน ร้อยละ 43.20 สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 46.51 โดยมีรายได้ต่ำสุด 5,000 บาทต่อเดือน และรายได้สูงสุดคือ 30,000 บาทต่อเดือน

พฤติกรรมการก่อหนี้สหกรณ์การเกษตรในจังหวัดพังงา พบว่าส่วนใหญ่สมาชิกสหกรณ์มีภาระหนี้ต่ำกว่า 100,000 บาท ร้อยละ 51.03 มีภาระหนี้ค้างชำระ 100,000-200,000 บาท ร้อยละ 41.15 มีระยะเวลาค้างชำระ 1-5 ปี ร้อยละ 40.32 วัตถุประสงค์ในการกู้ส่วนใหญ่เพื่อลงทุนในธุรกิจการค้า/การประกอบอาชีพ ร้อยละ 65.43 โดยมีเงื่อนไขในการผ่อนชำระรายเดือนไม่เกิน 5,000 บาท ร้อยละ 78.60 ซึ่งส่วนใหญ่ใช้บุคคลเป็นหลักทรัพย์ประกัน ร้อยละ 44.03 และได้รับการทวงหนี้โดยการออกติดตามถึงตัว ร้อยละ 56.38 เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการก่อหนี้ด้านจำนวนหนี้ค้างชำระ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลแล้ว พบว่ามีพฤติกรรมด้านจำนวนหนี้ไม่แตกต่างกันในทุกปัจจัย

สาเหตุที่ก่อให้เกิดการค้างชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในจังหวัดพังงา พบว่าสมาชิกสหกรณ์การเกษตรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ก่อให้เกิดการค้างชำระหนี้ โดยรวมอยู่ในระดับความสำคัญน้อย เมื่อพิจารณาแยกเป็น 2 ด้าน พบว่า สมาชิกมีความคิดเห็นต่อสาเหตุการค้างชำระหนี้ ด้านปัญหาภายใน (ส่วนตัว และครอบครัว) มากกว่าสาเหตุด้านปัจจัยภายนอกเมื่อ

เปรียบเทียบสาเหตุที่ก่อให้เกิดการค้างชำระหนี้ ด้านปัญหาภายใน และปัญหาภายนอกจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล พบว่า อายุ การศึกษา และอาชีพของลูกหนี้มีสาเหตุการค้างชำระหนี้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ปัญหาภายในมีสาเหตุอันดับแรกเนื่องมาจากมีค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ ส่วนปัญหาภายนอกเนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

แนวทางในการแก้ปัญหาพบว่า ในภาพรวมสมาชิกมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ปัญหามาตรการแก้ปัญหาที่ลูกหนี้มากกว่ามาตรการแก้ปัญหาที่สหกรณ์ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดกลับพบว่า ลูกหนี้ต้องการให้สหกรณ์แก้ปัญหาเรื่องการพิจารณาหลักทรัพย์ค้ำประกันก่อนการให้สินเชื่อเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นเรื่องการใช้คนค้ำประกันที่เชื่อถือได้ และการให้วงเงินกู้ยืมตามศักยภาพของผู้กู้ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาหนี้ค้างชำระไม่มีความสัมพันธ์กัน สาเหตุการค้างชำระหนี้ด้านปัจจัยภายใน แต่สัมพันธ์กับปัจจัยภายนอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับค่อนข้างต่ำ ด้านปัญหาที่เกิดจากสหกรณ์การเกษตรเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นปัญหาเศรษฐกิจสังคมและการเมือง และประสบปัญหาทางธุรกิจ ตามลำดับ

จุฑารัตน์ โทษาธรรม (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาพหนี้สินกับความเครียดในที่ทำงานของข้าราชการครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเครียดในที่ทำงานของข้าราชการครู ศึกษาสภาพหนี้สินของข้าราชการครู ศึกษาเปรียบเทียบความเครียดในที่ทำงานของข้าราชการครูจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และศึกษาเปรียบเทียบความเครียดในที่ทำงานจำแนกตามสภาพหนี้สินของข้าราชการครู โรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต 1 อำเภอเมือง และอำเภอภูพาน จังหวัดสกลนคร ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์มาจากแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และ F-test โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเครียดในที่ทำงานอยู่ในระดับเล็กน้อยกลุ่มตัวอย่างที่มีภาระครอบครัวแตกต่างกัน มีความเครียดในที่ทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการรับรู้ระดับอัตราดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายแตกต่างกันข้าราชการครู มีความเครียดในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในส่วนของ เพศ อายุ อายุราชการ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร รายได้ ยอดหนี้สิน จำนวนแหล่งเงินกู้ แหล่งเงินกู้ ดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายต่อเดือน เครดิตที่สามารถกู้เพิ่ม ระยะเวลาในการผ่อนชำระ ความสามารถในการเลื่อนชำระหนี้สิน และทรัพย์สินที่สามารถให้ยึดและจำนอง มีความเครียดในที่ทำงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาและเหนืออ่าวไทย มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557.50 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ มี 50 ตำบล 399 หมู่บ้าน โดยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล จำนวน 17 แห่ง (1 เทศบาลนคร 3 เทศบาลเมืองและ 13 เทศบาลตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 31 แห่ง ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 อำเภอ จำนวนอำเภอ จำนวนหมู่บ้าน จำนวนเทศบาล และจำนวน อบต. ของจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	จำนวนตำบล (แห่ง)	จำนวนหมู่บ้าน (แห่ง)	จำนวนเทศบาล (แห่ง)	จำนวน อบต. (แห่ง)
เมืองสมุทรปราการ	13	95	7	5
พระประแดง	15	67	3	6
บางพลี	6	83	1	6
พระสมุทรเจดีย์	5	42	2	4
บางบ่อ	8	74	3	7
บางเสาธง	3	38	1	3
รวม	50	399	17	31

ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ

ประชากรและโครงสร้างประชากร

จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรเป็นอันดับ 2 ของภาค รองจากกรุงเทพฯ ทั้งนี้ ด้วยเหตุที่เป็นจังหวัดรองรับการขยายตัวจากกรุงเทพฯ ทั้งในด้านการผลิต คือ อุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากร ทำให้สมุทรปราการมีประชากรย้ายถิ่นจากที่อื่นมาในจังหวัดเป็นอย่างมาก ซึ่งมีทั้งประชากรที่เคลื่อนย้ายเข้ามาโดยแจ้งย้ายที่อยู่อย่างถูกต้อง และไม่ย้ายทะเบียนราษฎร

เข้ามาก็มี ทำให้มีประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร โดยในรอบปี พ.ศ. 2554 มีประชากรตามทะเบียนราษฎรทั้งสิ้น 1,192,033 คน แยกเป็นผู้ชาย 574,770 คน ผู้หญิง 617,263 คน ทั้งนี้ยังไม่รวมประชากรแฝง ซึ่งมีอยู่ประมาณ 800,000 คนเศษ ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 จำนวนประชากร ขนาดพื้นที่ และความหนาแน่นของประชากร ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2554 ของจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม	ขนาดพื้นที่ (ตร.กม.)	ความหนาแน่นของ ประชากร (คน/ตร. กม.)
เมือง สมุทรปราการ	240,923	261,896	502,819	190.81	2,635.18
พระประแดง	99,278	105,014	204,292	73.37	2,784.41
บางพลี	96,082	105,382	201,464	210.29	858.89
พระสมุทร เจดีย์	56,680	59,104	115,784	120.38	961.82
บางบ่อ	47,854	50,014	97,868	238.00	411.21
บางเสาธง	33,953	33,853	69,806	114.79	608.12
รวม	574,770	617,263	1,192,033	947.64	1,257.90

ที่มา: ที่ทำการปกครองจังหวัดสมุทรปราการ

การคมนาคม

ทางรถยนต์ สามารถเดินทางโดยรถยนต์หรือรถประจำทางโดยใช้ถนนสุขุมวิทจาก กรุงเทพฯ เพื่อไปอำเภอเมือง อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอพระประแดง และกิ่งอำเภอบางเสาธง และใช้ถนนสุขสวัสดิ์จากเขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพฯ เพื่อไปอำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์

ทางเรือ มีการคมนาคมทางน้ำจากกรุงเทพฯถึงอำเภอพระประแดง 2 ทาง คือจากท่าเรือคลองเตยและท่าเรือสาธุประดิษฐ์ ส่วนภายในจังหวัดสมุทรปราการสามารถเดินทางข้ามแม่น้ำ

เจ้าพระยาโดยใช้เรือได้สองทางคือ 1.อำเภอเมือง-อำเภอพระสมุทรเจดีย์ (เฉพาะบุคคล) และ 2. ภายในอำเภอพระประแดง (บุคคลและยานพาหนะ)

ทางอากาศ จังหวัดสมุทรปราการได้สร้างท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นท่าอากาศยานนานาชาติที่ตำบลหนองจุก อำเภอบางพลี

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัด

1. บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำงาน ทำสวน และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปตามสภาพสถานะเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม และชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่

2. บริเวณตอนใต้ชายฝั่งติดทะเล เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลท่วมถึง ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นดินเหนียวลุ่มลึกเหมาะแก่การทำป่าจากป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง

3. บริเวณที่ราบตอนเหนือและตะวันออก บริเวณนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ สำหรับระบายน้ำและเก็บกักน้ำ อำนวยประโยชน์ในด้านการชลประทาน การทำนา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ตารางที่ 2.3 จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามภาค และจังหวัด พ.ศ. 2547 – 2554

หน่วย : บาท

ภาค และจังหวัด	2547	2549	2550	2552	2554
ทั่วราชอาณาจักร	104,571	116,585	116,681	134,699	134,900
ตอนพิเศษ	155,622	155,212	151,168	199,608	202,157
กรุงเทพมหานคร	160,776	158,059	155,396	207,665	218,741
สมุทรปราการ	78,750	95,975	85,904	117,361	115,169
นนทบุรี	203,040	179,007	196,895	240,769	258,853
ปทุมธานี	145,015	193,153	152,187	220,761	145,293
ภาคกลาง	115,184	113,475	112,342	131,902	109,168
ภาคเหนือ	94,893	114,201	110,702	119,726	122,454
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	83,278	101,882	105,006	118,308	137,663
ภาคใต้	92,126	114,179	118,525	127,220	110,723

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ
กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ตารางที่ 2.4 จำนวนหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืม และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี พ.ศ. 2552

หน่วย : บาท

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม	ครัวเรือน ทั้งสิ้น	ผู้ถือครอง ทำ การเกษตร	ผู้ดำเนิน ธุรกิจของ ตนเองที่ ไม่ใช่ การเกษตร	ลูกจ้าง			ผู้ไม่ได้ ปฏิบัติงาน เชิง เศรษฐกิจ
				ลูกจ้างทั้งสิ้น	ผู้ปฏิบัติงาน วิชาชีพ วิชาการ นักบริหาร และ เสมียน พนักงาน	ผู้ปฏิบัติงานใน กระบวนการ ผลิตคนงาน เกษตรและ คนงานทั่วไป	
อัตราร้อยละของครัวเรือน	100.0	1.9	18.4	74.4	49.6	24.8	5.3
ขนาดของครัวเรือนเฉลี่ย	2.9	4.2	3.2	3.3	2.9	3.7	2.3
หนี้สินทั้งสิ้น	117,361	125,277	145,554	117,103	149,079	53,150	17,324
ใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือที่ดิน	74,700	-	73,165	81,846	107,441	30,655	4,797
ใช้ในการศึกษา	1,201	-	398	1,516	1,870	808	-
ใช้จ่ายอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ใน ครัวเรือน	33,028	81,806	37,236	32,140	37,793	20,835	12,527
ใช้ในการทำธุรกิจ	6,909	-	34,024	878	1,317	-	-
ใช้ในการทำเกษตร	1,312	43,473	732	438	657	-	-

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม	ครัวเรือน ทั้งสิ้น	ผู้ถือครอง ทำ การเกษตร	ผู้ดำเนิน ธุรกิจของ ตนเองที่ ไม่ใช่ การเกษตร	ลูกจ้าง			ผู้ไม่ได้ ปฏิบัติงาน เชิง เศรษฐกิจ
				ลูกจ้างทั้งสิ้น	ผู้ปฏิบัติงาน วิชาชีพ วิชาการ นักบริหาร และ เสมียน พนักงาน	ผู้ปฏิบัติงานใน กระบวนการ ผลิตคนงาน เกษตรและ คนงานทั่วไป	
อื่น ๆ	211	-	-	284	-	853	-
หนี้ในระบบ	114,022	112,596	134,959	115,565	147,624	51,448	17,324
- ใช้ซื้อ/เช่าบ้านและ/หรือที่ดิน	74,559	-	72,398	81,846	107,441	30,655	4,797
- ใช้ในการศึกษา	1,148	-	398	1,445	1,764	808	-
- ใช้จ่ายอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ใน							
ครัวเรือน	31,543	73,964	35,924	30,674	36,445	19,132	12,527
- ใช้ในการทำธุรกิจ	5,343	-	25,508	878	1,317	-	-
- ใช้ในการทำเกษตร	1,217	38,632	732	438	657	-	-
- อื่น ๆ	211	-	-	284	-	853	-
หนี้นอกระบบ	3,339	12,681	10,595	1,537	1,454	1,703	-
- ใช้ซื้อ/เช่าบ้านและ/หรือที่ดิน	141	-	767	-	-	-	-

ตารางที่ 2.4 (ต่อ)

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม	ครัวเรือน ทั้งสิ้น	ผู้ถือครอง ทำ การเกษตร	ผู้ดำเนิน ธุรกิจของ ตนเองที่ ไม่ใช่ การเกษตร	ลูกจ้าง			ผู้ไม่ได้ ปฏิบัติงาน เชิง เศรษฐกิจ
				ลูกจ้างทั้งสิ้น	ผู้ปฏิบัติงาน วิชาชีพ วิชาการ นักบริหาร และ เสมียน พนักงาน	ผู้ปฏิบัติงานใน กระบวนการ ผลิตคนงาน เกษตรและ คนงานทั่วไป	
- ใช้ในการศึกษา	53	-	-	71	107-	-	-
- ใช้จ่ายอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ใน ครัวเรือน	1,485	7,841	1,312	1,466	1,348	1,703	-
- ใช้ในการทำธุรกิจ	1,566	-	8,516	-	-	-	-
- ใช้ในการทำเกษตร	94	4,840	-	-	-	-	-
- อื่น ๆ	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ: ผลรวมอาจไม่เท่ากับยอดรวม เนื่องจากการปัดเศษทศนิยม

ที่มา: การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร